

การจัดการความรู้ด้านการผลิตวิจัย
เรื่อง “การทำวิจัยทางนิติศาสตร์ในการศึกษาระดับชั้นปริญญาเอก”

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี
ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.๒๕๖๒

คำนำ

คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี ได้ตระหนักถึงความสำคัญของการจัดการความรู้อย่างเป็นระบบ (Knowledge Management) จึงจัดให้มีโครงการจัดการความรู้เรื่อง “การทำวิจัยทางนิติศาสตร์ในการศึกษาระดับชั้นปริญญาเอก” ประจำปีงบประมาณ ๒๕๖๒ (ด้านการผลิตวิจัย) ขึ้น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ตามภารกิจและหน้าที่ ตลอดทั้งเป็นไปตามนโยบายการบริหารงานของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

นอกจากนี้ยังเป็นแนวทางในการพัฒนาบุคลากรให้มีความก้าวหน้าทางวิชาการมากยิ่งขึ้น ผู้จัดทำหวังเป็นอย่างยิ่งว่าแผนการจัดการเรียนรู้ฉบับนี้ คงจะมีประโยชน์ต่อการผลิตผลงานวิจัยในยุคปัจจุบัน หากมีข้อผิดพลาดประการใด ผู้จัดทำขออภัยรับไว้เพื่อแก้ไขต่อไป

อาจารย์ ดร.อดิศร กลวิทิต

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
ความหมายของการวิจัยทางสังคมศาสตร์	1
ความหมายของการวิจัยทางนิติศาสตร์	1
วิทยานิพนธ์	2
กรณีศึกษาข้อเสนอวิทยานิพนธ์นิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต	4
ขั้นตอนการทำวิทยานิพนธ์นิติศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต	12

ความหมายของการวิจัยทางสังคมศาสตร์

การวิจัยทางสังคมศาสตร์มีความหมายที่อยู่นี้ด้วยกัน กล่าวคือพระราชบัญญัติสถาบันวิจัยแห่งชาติ พ.ศ. 2505 มาตรา 4 ให้คำนิยามคำว่า “วิจัย” หมายความว่าการค้นคว้า สอบสวน และเสนอผลงานทางวิทยาศาสตร์และสังคมศาสตร์ในสาขาวิชาตามพระราชบัญญัตินี้ และพจนานุกรมฉบับบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 ให้ความหมายว่า วิจัยคือ การค้นคว้าเพื่อหาข้อมูลอย่างถูกต้องตามหลักวิชาการ สำหรับการให้ความหมายของต่างประเทศนั้น Webster's third New International Dictionary ได้ให้ความหมายว่าการวิจัยเป็นการได้มาที่ต้องการศึกษาหรือตรวจสอบ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นการศึกษาข้อเท็จจริงอย่างจริงจังและมีความละเอียดลึกซึ้ง หรือเป็นการทดลองที่มีจุดมุ่งหมายที่จะค้นคว้าข้อเท็จจริงใหม่ ๆ ตลอดจนการศึกษาให้ถูกต้อง มีการแก้ไขเพิ่มเติมข้อสรุปทฤษฎี หรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่เป็นที่ยอมรับกันแล้ว ตามข้อเท็จจริงที่ค้นพบใหม่ ๆ หรือเป็นการนำเอาข้อสรุปทฤษฎี หรือกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ได้แก้ไขเพิ่มเติมแล้วไปใช้ เป็นต้น

ดังนี้ จากความหมายของการวิจัยสรุปได้ว่า หมายถึงการศึกษาค้นคว้าหาคำตอบหรือปัญหาที่ต้องการได้คำตอบมาเพื่อใช้ในเชิงขององค์ความรู้ใหม่หรือในเชิงของการประยุกต์ใช้ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาด้านต่าง ๆ โดยมีกระบวนการในการหาคำตอบที่เป็นไปตามหลักและวิธีการอันเป็นที่ยอมรับในศาสตร์สาขาวิชานั้น ๆ การวิจัยนั้นยังถือได้ว่าเป็นศาสตร์ เพราะเป็นที่มาแห่งองค์ความรู้อันได้มาจากการใช้กระบวนการและการวิธีการทดสอบ พิสูจน์ข้อเท็จจริง โดยมีฐานของการพิสูจน์หรือทดสอบคือแนวคิด ทฤษฎี ที่จะทำให้ได้มาซึ่งคำตอบ

ความหมายของการวิจัยทางนิติศาสตร์

นิติศาสตร์หรือกฎหมายจัดได้ว่าเป็นกลไกหรือเครื่องมือที่นำมาใช้เพื่อควบคุมพฤติกรรมของประชาชนให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยและศิลธรรมอันดี ดังนั้น การวิจัยทางนิติศาสตร์หรือการวิจัยกฎหมายจึงมีความจำเป็นและสำคัญมาก แต่ที่เป็นปัญหาคือยังมีข้อจำกัดของความหมายของคำว่า “วิจัยทางนิติศาสตร์” คืออะไร หรือหมายความว่าอะไร ซึ่งขึ้นชื่อ สุนทรีสิมะ ให้คำนิยามไว้ว่าเป็นการวิจัยเกี่ยวกับกฎหมาย ระบุเป็น ข้อบังคับ และคำพิพากษาของศาลต่าง ๆ รวมทั้งการวิจัยอื่น ๆ ในแห่งของกฎหมายด้วย เช่น การวิจัยดูว่ากฎหมายที่เกี่ยวกับลิทธิ์ของสตรีและหญิงมีสามีแล้วจะขณะนี้ยังเหมาะสมกับสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากสมัยเมื่อตราชฎาญานั้นขึ้นหรือไม่เพียงได้

การวิจัยทางนิติศาสตร์ตามความหมายดังกล่าวเมื่อนำมาพิจารณาร่วมกับความหมายทางสังคมศาสตร์แล้วจะไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ การวิจัยต้องเริ่มจากการมีประเด็นที่เป็นปัญหา หรืออีกนัยหนึ่งก็คือโจทย์วิจัย และผู้วิจัยมีความประสงค์ที่จะหาคำตอบให้กับโจทย์วิจัยนั้นและคำตอบของ การวิจัยจะมีเป้าหมายที่ชัดเจนว่าจะนำประโยชน์ไปใช้เพื่อการใด เช่น เพื่อเป็นองค์ความรู้ใหม่หรือเพื่อการประยุกต์ใช้ ความน่าเชื่อถือของข้อมูลที่รวบรวมมาและการวิเคราะห์ข้อมูลที่ทำให้คำตอบถูกต้องนั้นจะต้องมาจากกระบวนการนำเสนอวิทยาการวิจัยอันเป็นที่ยอมรับในศาสตร์สาขาวิชานั้นมาใช้ ความแตกต่างของการวิจัยทางนิติศาสตร์กับการวิจัยทางสังคมศาสตร์คือ การวิจัยทางนิติศาสตร์เป็นการศึกษา ค้นคว้า หาคำตอบในประเด็นปัญหาทางกฎหมาย ดังนั้นกระบวนการวิจัยจึงขึ้นอยู่กับ

เป้าหมายหรือวัตถุประสงค์ที่จะนำคำตอบไปใช้ประโยชน์นอกจากนี้โดยเหตุที่กฎหมายเป็นเครื่องมือหรือกลไกที่รู้สึกใช้ในการรองรับกับสภาพของปัญหาต่าง ๆ เช่น ปัญหาสังคม เศรษฐกิจ การเมืองการปกครอง สิ่งแวดล้อม หรือใช้เพื่อการพัฒนาประเทศ ดังนั้น ปัจจัยที่เป็นตัวแปรนำไปสู่การรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นปัญหาด้านสังคมศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ หรือรัฐศาสตร์ ฯลฯ เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์ร่วมกับนิติศาสตร์ว่ามีปัญหาด้านกฎหมายอย่างไรบ้าง การเก็บรวบรวมข้อมูลในบางกรณีจึงมีความจำเป็นที่จะต้องนำเอกสารบันทึกไว้ทางการวิจัยทางสังคมศาสตร์มาใช้ร่วมกับการรวบรวมและวิเคราะห์กฎหมาย และคำตอบของ การวิจัยทางนิติศาสตร์ที่นำไปสู่การจัดทำเป็นกฎหมายใหม่ หรือปรับปรุง แก้ไข เพิ่มเติม หรือยกเลิกเพิกถอนกฎหมาย ฯลฯ

วิทยานิพนธ์

วิทยานิพนธ์มาจากการค้า 2 คำสามสกัน คือคำว่า “วิทยา” กับ “นิพนธ์” ตามพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายถึง “ความรู้” กับ “เรื่องที่แต่งขึ้น” “วิทยานิพนธ์” จึงหมายถึง บทนิพนธ์ที่ผู้เรียนเรียงยกเอาหัวข้อเรื่องใดเรื่องหนึ่งขึ้นวิจัย และพรรณนาขยายความ โดยนับเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาเพื่อเสนอรับปริญญา คำว่า “วิทยานิพนธ์” ในภาษาอังกฤษใช้คำว่า Thesis หมายถึง ผลงานทางวิชาการที่ผู้ศึกษาระดับอุดมศึกษาเขียนไป ศึกษา ค้นคว้า รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหา หรือป้องกันปัญหา หรือความคิดเห็นแล้ว เรียบเรียงขึ้นมาเป็นผลงานเพื่อใช้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา ความหมายของวิทยานิพนธ์ อาจกล่าวได้ว่า เป็นผลงานทางวิชาการที่ใช้สำหรับเป็นเครื่องชี้หรือประเมินว่าผู้ทำวิทยานิพนธ์นั้นมีความรู้ ความสามารถเพียงพอที่จะสำเร็จการศึกษาหรือไม่

คำว่า “วิทยานิพนธ์” หรือ Thesis ยังหมายถึงสาระสำคัญของเครื่องมือหรือข้อสรุปสำคัญของเรื่องที่ได้มาจากการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์อันเป็นเรื่องใหม่ หรือเป็นแนวความคิดใหม่ หรือข้อค้นพบใหม่ ซึ่งผู้ทำวิทยานิพนธ์จะต้องกำหนด Thesis ขึ้นมาก่อนแล้วพิสูจน์หรือทดสอบ เพื่อแสดงให้เห็นว่า Thesis ที่กำหนดไว้นั้นถูกต้องหรือไม่ เพราะเหตุใด ดังนั้น ความเป็นวิทยานิพนธ์ หรือ Thesis จึงอยู่ที่ลิสท์ที่ค้นพบใหม่หรือวิจัยนั้นเอง

ความหมายของ “วิทยานิพนธ์” ไม่แตกต่างไปจากคำว่า “ดุษฎีนิพนธ์” ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Dissertation” กล่าวคือวิทยานิพนธ์ใช้กับการศึกษาระดับปริญญามหาบัณฑิต ส่วนดุษฎีนิพนธ์ ใช้กับการศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต ดังนั้นจึงกล่าวได้ว่าดุษฎีนิพนธ์ เป็นวิทยานิพนธ์สำหรับปริญญาเอก แต่อย่างไรก็ตามวิทยานิพนธ์ และดุษฎีนิพนธ์ มีความแตกต่างกัน กล่าวคือ ข้อค้นพบของดุษฎีนิพนธ์จะต้องเป็นการสร้างคำตอบใหม่ซึ่งคำตอบนั้นอาจอยู่ในรูปแบบ (Model) หรือแนวคิด (Concept) ที่ผู้ทำเป็นผู้สร้างขึ้นมา และได้ผ่านการพิสูจน์จากการกระบวนการทำการทดลองนั้น ดังนั้น ดุษฎีนิพนธ์จึงเป็นการหาคำตอบที่มีลักษณะความเข้มข้นมากกว่าวิทยานิพนธ์ แต่ทั้งนี้ดุษฎีนิพนธ์และวิทยานิพนธ์ ก็จะมีการนำเสนอวิชาการวิจัยอันเป็นที่ยอมรับในศาสตร์สาขาวิชานั้นมาใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูลเช่นเดียวกับการทำวิจัย

การวิจัยมีเป้าหมาย คือ การแสวงหาคำตอบในประเด็นปัญหาที่เป็นโจทย์วิจัย ดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องทำความเข้าใจก่อนการทำวิจัยถึงเป้าหมายหลักของคำตอบจากการวิจัย

ซึ่งรองศาสตราจารย์ ดร. ชิตยา สุวรรณชฎา อธิบายไว้ในหนังสือ “กรอบแนวความคิด ทฤษฎีของกระบวนวิธีการวิจัยวิทยาศาสตร์สังคม” โครงการพัฒนาสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ พฤศจิกายน 2531, หน้า 18 ว่า “วิทยาศาสตร์เป็นองค์ความรู้ที่นักวิทยาศาสตร์ได้ค้นคว้ามาเพื่อใช้ในหน้าที่หลักสามประการ คือ เพื่อให้เกิดความเข้าใจ (Understanding) เพื่อทำนาย (Prediction) และเพื่อควบคุมดำเนินการให้เป็นไปตามเป้าประสงค์ (Control)”

การที่วิจัยในทางนิติศาสตร์ วิทยานิพนธ์ หรือดุษฎีนิพนธ์ จึงต้องเริ่มจากการมีปัญหาทางกฎหมาย เพราะหากข้อเท็จจริงนั้นไม่มีปัญหาหรือมีปัญหาแต่ไม่เป็นปัญหาทางกฎหมายย่อมไม่มีใช้การที่วิจัยทางนิติศาสตร์ เมื่อกำหนดประเด็นปัญหาทางกฎหมาย 3-5 ประเด็นแล้ว ในบทที่ 2 จะเป็นการทบทวนวรรณกรรมทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องและจำเป็นต้องใช้ในการวิเคราะห์ปัญหา ซึ่งอาจแบ่งหัวข้อตามทฤษฎีหรือหลักเกณฑ์ทางกฎหมาย ในบทที่ 3 จะเริ่มทำการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องโดยอาจเริ่มจากกฎหมายระหว่างประเทศและกฎหมายภายในประเทศ หรือเป็นกฎหมายของประเทศตัวอย่างที่ได้ทำการศึกษา 3-5 ประเทศ ซึ่งอาจแบ่งแยกโดยใช้ระบบกฎหมาย กลุ่มประเทศหรือความคล้ายคลึงกันของกฎหมาย ส่วนใหญ่จะศึกษารายละเอียดที่ต่างกันไปตามหัวข้อการทำวิจัย เช่น ศึกษาในเรื่องตัวอย่างของกฎหมาย ศึกษาถึงมาตรการการบังคับใช้กฎหมาย ศึกษาโทษตามกฎหมาย เป็นต้น จากนั้นในบทต่อไปจึงทำการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายนั้นว่ามีหลักหรือทฤษฎีทางกฎหมายว่าอย่างไร กรณีไม่เป็นไปตามทฤษฎีหรือเงื่อนไขใดจึงเกิดปัญหาขึ้นอยู่ในปัจจุบัน และปัญหาดังกล่าวในต่างประเทศได้มีเกิดขึ้นหรือไม่ มีการดำเนินการทางกฎหมายอย่างไรเพื่อแก้ไขปัญหา ข้อดีและข้อเสีย ตลอดจนความเหมาะสมที่จะนำมาปรับใช้กับประเทศไทย และในบทสุดท้ายจะเป็นการสรุป

จะเห็นได้ว่าการทำวิจัย วิทยานิพนธ์ และดุษฎีนิพนธ์ ในทางกฎหมายนั้นมีเงื่อนไขสำคัญ ประการหนึ่งร่วมกันคือ ต่างเกิดปัญหาทางกฎหมายขึ้น พศ.๒๕๓๘ เลื่อนฉวี เห็นว่าอาจเป็นบทความทางวิชาการ หรือหนังสือ หรือตำราได้ เพราะไม่จำเป็นต้องเป็นปัญหาทางกฎหมาย อีกทั้งกรณีการทำวิจัยนั้นจะมีความสำคัญต่อการใช้ประกอบเพื่อนำเสนอเป็นผลงานทางวิชาการในการพิจารณากำหนดตำแหน่งทางวิชาการ (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ และรองศาสตราจารย์) ต่อไป รวมทั้งการพิจารณาการเลื่อนขั้นเงินเดือน ในระดับหลักสูตรและระดับคณะจะส่งผลต่อคะแนนมาตรฐานคุณภาพ การศึกษา การจัดทำโครงการบริการวิชาการและการเรียนการสอนในรายวิชาที่เกี่ยวข้อง ในขณะที่การจัดทำวิทยานิพนธ์ ดุษฎีนิพนธ์ ย่อมมีความสำคัญ เพราะเป็นเงื่อนไขในการจบการศึกษาระดับปริญญาโทและปริญญาเอก และจะมีผลต่อคะแนนต้านคุณภาพอาจารย์ต่อไป กรณีตัวอย่างที่จะนำเสนอต่อไปนั้นได้มีอาจารย์ที่ปรึกษาและกรรมการสอบให้ข้อคิดเห็นและข้อแก้ไข โดยมุ่งแสดงให้เห็นถึงปัญหาทางกฎหมายทางด้านการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าตามกฎหมาย 2 ฉบับ โดยมุ่งศึกษาถึงตัวบทกฎหมายที่ใช้บังคับอยู่ และผลจากการบังคับใช้กฎหมายนี้เป็นปัญหาทางกฎหมาย และเสนอแนะแนวทางแก้ไขปัญหาทางกฎหมายตั้งกล่าว

กรณีศึกษาข้อเสนอวิทยานิพนธ์นิติศาสตรดุษฎีบัณฑิต

จากการศึกษาถึงปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับระบบบวนเกษตร ศึกษารณ์ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พบว่า ประเทศไทยได้ยอมรับแนวทางจัดการพื้นที่ป่าอย่างยั่งยืน ปราบภัยในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 แต่ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายแยกบ้านและหมู่บ้านอุบัติและสนับสนุนให้มีการใช้ระบบบวนเกษตรในพื้นที่ป่าได้จริงส่งผลทำให้การจัดการพื้นที่ป่าของประเทศไทยตามกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบัน ยังไม่สามารถแก้ไขปัญหาการอยู่อาศัยทำกินและบุกรุกพื้นที่ป่าได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผู้วิจัยได้ทำการสรุปประเด็นปัญหา 5 ประเด็นได้แก่ ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดคำจำกัดความของคำว่าป่าซึ่งใช้จัดทำระบบบวนเกษตร ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบบวนเกษตร ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการขออนุญาตใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบบวนเกษตรที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนปัญหาการไม่มีกฎหมายที่ให้อำนาจดูแลพินิจในการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบบวนเกษตร และปัญหาเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางที่มีอำนาจในการจัดทำและดูแลการเข้าใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบบวนเกษตร พร้อมกับเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาดังกล่าว มีรายละเอียด ดังนี้

1. ปัญหาเกี่ยวกับการกำหนดคำจำกัดความของคำว่าป่าซึ่งใช้จัดทำระบบบวนเกษตร

ประเทศไทยมีพื้นที่ป่าประมาณ 102,000 ตารางกิโลเมตรจากพื้นที่ประเทศทั้งหมด 513,000 ตารางกิโลเมตร คิดเป็นร้อยละ 31 ของพื้นที่ประเทศไทย ในทางกฎหมาย ป่า หมายความว่า ที่ดินซึ่งยังมีได้มีบุคคลได้มาตามกฎหมายที่ดิน การกำหนดพื้นที่ป่าตามกฎหมายมีความสำคัญต่อกระบวนการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า ซึ่งประกอบไปด้วยการสำรวจรายละเอียดของพื้นที่การวางแผนเพื่อใช้ประโยชน์ และการตรวจสอบการใช้ประโยชน์ ซึ่งจะทำให้การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าเป็นไปอย่างยั่งยืนและสนับสนุนให้การใช้ระบบบวนเกษตรเกิดประโยชน์สูงสุด ทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม นอกจากนั้น พื้นที่ป่าเป็นองค์ประกอบของการกระทำความผิดฐานบุกรุกป่าและยังเป็นเงื่อนไขการใช้อำนาจทางปกครองของเจ้าหน้าที่ในการพิจารณาอนุญาต ตลอดจนการกำหนดเงื่อนไขในการใช้ประโยชน์อีกด้วย

จากการศึกษา พบว่า พัฒนาระบบกฎหมายระหว่างประเทศและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ได้กำหนดแนวทางการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าต้องใช้อย่างเหมาะสมกับสภาพของพื้นที่และศักยภาพของที่ดินตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนซึ่งสนับสนุนต่อการใช้ระบบบวนเกษตร เพราะระบบบวนเกษตรสามารถกำหนดชนิดและปริมาณของไม้ยืนต้นพืชเกษตรกรรม สัตว์เลี้ยง รวมทั้งเงื่อนไขควบคุม เพื่อการอนุรักษ์ได้อย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพ หากแต่กฎหมายแม่บทที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าคือพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ได้กำหนดคำจำกัดความของคำว่า ป่า โดยถือเอาการได้มาซึ่งที่ดินเป็นหลักเกณฑ์สำคัญ ย่อมส่งผลทำให้การกำหนดเขตพื้นที่ป่าไม้จำเป็นต้องมีการสำรวจวัดขอบเขตหรือจัดทำรายละเอียดของพื้นป่าแต่อย่างใด กระบวนการเพื่อเข้าใช้ประโยชน์จึงไม่ครบถ้วนและทำให้กระบวนการในขั้นตอนต่อมาคือ การวางแผนและการตรวจสอบไม่มีประสิทธิภาพ พื้นที่ป่าตามกฎหมายห้ามขันไม้ซัตเจนและได้แบ่งกันในเรื่องแนวเขตพื้นที่จากผู้มีส่วนได้เสียหลายฝ่าย บางส่วนเป็นพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่ชุมชน พื้นที่เกษตรกรรมหรือไม่มี

สภาพปัจจุบันความเป็นจริงแล้ว นอกจากนั้น ยังไม่สนับสนุนต่อการใช้พื้นที่ป่าจัดทำระบบวนเกษตรที่จำเป็นจะต้องมีข้อมูลและรายละเอียดของพื้นที่ป่าที่ถูกต้องทันสมัยจึงจะดำเนินการวางแผนตัดสินใจได้อย่างเหมาะสมมีประสิทธิภาพ

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า คำจำกัดความของคำว่า ป่า ตามกฎหมายแม่บทนั้นทำให้พื้นที่ป่าเกิดความไม่ชัดเจนและทับซ้อนกับที่ดินประ夷ชน์ ซึ่งไม่เหมาะสมสมต่อการจัดทำระบบวนเกษตร เกิดความไม่แน่นอนในการเข้าใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า เพราะอาจถูกดำเนินคดีได้ตามกฎหมาย การที่กฎหมายบัญญัติให้มีการกำหนดพื้นที่ป่าในลักษณะดังกล่าวไม่สามารถตอบสนองความต้องการด้านผลผลิตและบริการจากป่าในการรักษาความสมดุลของระบบวนเกษตรได้จึงไม่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืนและความคิดทางกฎหมายมหานครได้แก่ แนวความคิดในเรื่องการมีกฎหมายที่ดีตามหลักนิติรัฐ ส่งผลให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับการทำหน้าที่จำกัดความของคำว่าป่าซึ่งใช้จัดทำระบบวนเกษตร

2. ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบวนเกษตร

การกำหนดสิทธิและหน้าที่ในการใช้ระบบวนเกษตรในพื้นที่ป่ามีความสำคัญ เพราะจะทำให้การเข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าโดยระบบวนเกษตรนั้นมีผู้ทรงสิทธิ มีรายละเอียดของสิทธิ หน้าที่ และมีเงื่อนไขการใช้ประโยชน์ที่เหมาะสมชัดเจน ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์อย่างเกินขอบเขตได้พื้นที่ป่าก็จะได้รับความคุ้มครอง อีกทั้งยังเป็นการสร้างความมั่นคงในที่ดินและทำให้เกิดแรงจูงใจในการวางแผนจัดการพื้นที่ป่าในระยะยาว นอกจากนี้ ในการนิของชุมชนจะทำให้ชุมชนเป็นผู้ทรงสิทธิ มีอำนาจจัดการและได้รับประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยการใช้ระบบวนเกษตรซึ่งจะทำให้การอนุรักษ์พื้นที่ป่ามีความเข้มงวดจากการเฝ้าระวังตรวจสอบของชุมชนลดการสูญเสียที่ดินและการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ของพื้นที่ป่า พื้นที่ป่าซึ่งใช้ระบบวนเกษตรจะมีความยั่งยืนและทำให้พื้นที่ป่าซึ่งอยู่ในเขตชั้นใน เขตดันน้ำลำธาร หรือเขตอนุรักษ์ได้รับความคุ้มครองอย่างมีประสิทธิภาพยั่งยืนตามไปด้วย

จากการศึกษา พบว่า ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายแม่บทที่กำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิ และหน้าที่ในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบวนเกษตรเป็นการเฉพาะ จึงส่งผลทำให้บุคคลและชุมชนไม่มีสิทธิและหน้าที่ในการเข้าใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบวนเกษตรได้ตามกฎหมาย และเมื่อพิจารณาจากกฎหมายแม่บทที่มีเนื้อหาใกล้เคียงกัน พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พบว่า มีเนื้อหาที่เป็นการห้ามใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่า เว้นแต่จะได้รับอนุญาตเนื้อหาของบทบัญญัติจึงมีข้อห้ามในการใช้ประโยชน์เป็นหลัก ส่วนการได้รับอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ภายเป็นข้อยกเว้นแสดงถึงการไม่สนับสนุนและจูงใจให้มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าได้ออกทั้ง เนื้อหาของกฎหมายแม่บทก็มิได้เป็นการรับรองสิทธิที่สร้างความมั่นคงในระยะยาว หากแต่ยังมีลักษณะเป็นข้อห้ามที่เกิดกันโอกาสที่จะได้รับสิทธิในที่ดินและสามารถปกป้องที่ดินนั้นได้อย่างยั่งยืนไม่สนับสนุนต่อการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบวนเกษตร

ในด้านผู้ทรงสิทธิกฎหมายแม่บททั้งสองฉบับไม่มีเนื้อหาที่รับรองให้ชุมชนมีสิทธิในการจัดการพื้นที่ป่าได้อย่างชัดเจน รวมถึงการใช้ระบบวนเกษตรโดยชุมชนด้วย เพราะกฎหมายได้รับรองให้เฉพาะบุคคลธรรมดานะนิพัตบุคคลเท่านั้นที่เป็นผู้ทรงสิทธิในการใช้ประโยชน์ไม่ว่าจะมีกรรมของชุมชน ด้วยผู้ทรงสิทธิในการอนุรักษ์ จัดการ และใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าจึงไม่ตรงตามเจตนาرمณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ต้องการให้ชุมชนเป็นผู้ทรงสิทธิในการจัดการ หรือใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยชุมชนนั้นเอง

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า ประเทศไทยไม่ได้ให้ความสำคัญในการจัดทำระบบงานเกษตรในพื้นที่ป่า โดยการตระหนักว่าหมายแม่บทเพื่อกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ของบุคคลและชุมชนในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบงานเกษตรที่เหมาะสมซึ่งเด่น แม้จะมีการรับรองสิทธิการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยนโยบายหรือติดตามรัฐมนตรีหรือกฎหมายตามความหมายที่รัฐธรรมนูญได้บัญญัติไว้ ที่ส่งผลทำให้ฝ่ายนิติบัญญัติต้องออกกฎหมายหรือกำหนดกฎหมายที่รายละเอียดในเรื่องนี้ ๆ และต้องยกเลิกกฎหมายเดิมที่มีลักษณะเป็นข้อห้ามในการรับรองสิทธิังกล่าวด้วย ดังนั้น การที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายแม่บทและกฎหมายที่บัญญัติในเรื่องสิทธิและหน้าที่ในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบงานเกษตรไว้เป็นการเฉพาะ ย่อมทำให้สิทธิของบุคคลและชุมชนตามรัฐธรรมนูญไม่เกิดผลเป็นรูปธรรมในทางปฏิบัติและไม่ได้รับความคุ้มครองสิทธิและหน้าที่ของบุคคลและชุมชนซึ่งไม่สอดคล้องกับแนวความคิดในการจัดทำรัฐพยากรณ์ป่าไม้โดยชุมชนและแนวคิดทางกฎหมายมหาชนได้แก่ แนวความคิดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพ ส่งผลให้เกิดปัญหาทางกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิและหน้าที่ในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบงานเกษตร

3. ปัญหาเกี่ยวกับกระบวนการขออนุญาตใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบงานเกษตรที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน

ในปัจจุบันนับตั้งแต่ประเทศไทยได้ยอมรับการจัดการทรัพยากรอย่างยั่งยืนมีแนวทางที่สำคัญคือ การให้ประชาชนผู้มีส่วนได้เสียทั้งหมดมีส่วนร่วมในทุกระดับ มีช่องทางที่เหมาะสมในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของหน่วยงานรัฐและมีโอกาสร่วมตัดสินใจ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ได้บัญญัติไว้ให้เป็นสิทธิและหน้าที่ของบุคคลและชุมชน รวมทั้งเป็นหน้าที่ของรัฐในการร่วมกันอนุรักษ์ จัดการ และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

จากการศึกษาพบว่า ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายแม่บทที่บัญญัติถึงกระบวนการขออนุญาตใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบงานเกษตรเป็นการเฉพาะส่งผลทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่มีอำนาจดำเนินกระบวนการเพื่อพิจารณาอนุญาตให้จัดทำระบบงานเกษตรในพื้นที่ป่าได้กฎหมายแม่บทที่มีเนื้อหาใกล้เคียงเกี่ยวกับกระบวนการขออนุญาตใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าคือ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มีขั้นตอนของการที่เป็นอุปสรรคกีดกันการเข้าใช้ประโยชน์และขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนเพราเป็นการดำเนินการของรัฐฝ่ายเดียว ขาดการมีส่วนร่วมโดยตรงในการจัดทำประชาคม การรับฟังความคิดเห็น การประชาพิจารณ์ การประชามติ และขาดการมีส่วนร่วมโดยอ้อมจากการเลือกตั้งผู้แทนให้ดำเนินการหรือตัดสินใจ กระบวนการพิจารณาทางปกครองตามกฎหมายปัจจุบันที่ไม่เปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมจึงยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในขั้นตอนการดำเนินกระบวนการ

จากที่กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า กระบวนการขออนุญาตใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชนส่งผลเสียและไม่สนับสนุนต่อการใช้ระบบงานเกษตร เพราะทำให้การตัดสินใจคัดเลือกชนิดพื้นที่ สัดส่วนของพื้นที่เกษตรกรรมไม้ยืนต้นและสัตว์เดี้ยง ตลอดจนการทำหน้าที่และเงื่อนไขในการอนุรักษ์ ไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการทางเศรษฐกิจและสังคมของประชาชน รวมทั้งการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น การที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายแม่บทและกฎหมายที่บัญญัติถึงกระบวนการขออนุญาตใช้ประโยชน์จาก

พื้นที่ป่าโดยระบบบวนเกษตรเป็นการเฉพาะ ส่งผลทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่ไม่มีอำนาจในการจัดทำระบบบวนเกษตรในพื้นที่ป่าได้ และยังไม่มีอำนาจตามกฎหมายที่จะเปิดโอกาสให้ประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินกระบวนการดังกล่าว การจัดการพื้นที่ป่าของประเทศไทยจึงขาดความรอบคอบ การที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายแม่บทและกฎหมายซึ่งบัญญัติถึงกระบวนการขออนุญาตใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบบวนเกษตรที่ประชาชนมีส่วนร่วมเป็นการเฉพาะ จึงไม่สอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมและหลักการทางกฎหมายมาชันได้แก่ หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำการทางปกครอง ส่งผลให้เกิดปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการขออนุญาตใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าโดยระบบบวนเกษตรที่ขาดการมีส่วนร่วมของประชาชน

4. ปัญหาการไม่มีกฎหมายที่ให้อำนาจคุลพินิจในการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบบวนเกษตร

อำนาจคุลพินิจของพนักงานเจ้าหน้าที่เพื่อจัดทำระบบบวนเกษตรนั้นมีความสำคัญ เพราะจะทำให้พนักงานเจ้าหน้าที่สามารถกำหนดหรือเลือกประเภท ชนิด ปริมาณ และสัดส่วนของการทำเกษตรกรรม การปลูกไม้ยืนต้น และการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่ป่าแห่งนั้นให้สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและชุมชน รวมทั้งสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติ วัฒนธรรมประเพณีของห้องถังนั้น ๆ ได้อย่างเหมาะสมและเกิดความเป็นธรรมเฉพาะราย สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน อีกทั้ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ในปัจจุบันก็ได้รับรองไว้โดยชัดแจ้งเกี่ยวกับการมีกฎหมายเท่าที่จำเป็นสอดคล้องกับสภาพการณ์และไม่เป็นภาระแก่ประชาชน รวมทั้งต้องกำหนดหลักเกณฑ์การใช้คุลพินิจและระยะเวลาในการดำเนินการให้ชัดเจน เพื่อให้การจัดการทรัพยากรสอดคล้องกับปัจจัยด้านต่าง ๆ ในพื้นที่ป่า

จากการศึกษา พบว่า ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายแม่บทที่มอบอำนาจให้ฝ่ายปกครองมีคุลพินิจในการจัดทำระบบบวนเกษตรในพื้นที่ป่าเป็นการเฉพาะส่งผลทำให้ฝ่ายปกครองไม่สามารถใช้คุลพินิจเลือกใช้รูปแบบของวนเกษตร กำหนดขอบเขตของพื้นที่ ตลอดจนเลือกผู้มีสิทธิใช้ประโยชน์ และประเภทของสิทธิหน้าที่ในระบบบวนเกษตรที่มีประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสภาพพื้นที่ป่าแห่งนั้นได้ตามกฎหมาย กฎหมายแม่บทที่ใกล้เคียงมีเนื้อหาเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าคือ พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พบว่าพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 เป็นกฎหมายเก่าที่ล้าสมัยไม่มีการวัฒน์ด้วยกฎหมายให้สอดคล้องเพื่อให้มีการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าโดยระบบบวนเกษตรไม่เอื้ออำนวยต่อการใช้อำนาจผูกพันเพรากกฎหมายกำหนดขอบเขตการบังคับใช้อยู่ในระบบเก่า และจากการพิจารณาเนื้อหาของกฎหมาย กฎหมายระหว่าง การขออนุญาตและการอนุญาตทำประโยชน์ในเขตป่า พ.ศ. 2558 ก็มีเนื้อหาข้อบัญญัติที่เป็นข้อห้ามในการอนุญาตซึ่งไม่สนับสนุนต่อการใช้ระบบบวนเกษตรเพราเดเกิดความไม่มั่นคงในการใช้ประโยชน์

ในป่าสงวนแห่งชาติ พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ก็ไม่มีเนื้อหาที่สนับสนุนต่อการใช้คุลพินิจในการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า รวมทั้งการใช้ระบบบวนเกษตรกล่าวคือ ในการอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติมีข้อห้ามโดยทั่วไป ในเรื่องพื้นที่ที่จะใช้ประโยชน์คล้ายกับที่กำหนดไว้ในพื้นที่ป่า แต่ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติยังได้จำแนกการใช้ประโยชน์มีเงื่อนไขแตกต่างกันทำให้เจ้าหน้าที่ไม่มีอำนาจขออนุญาตให้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าเพื่อการอาชัย ทำเกษตรกรรม

และปลูกสร้างสวนป่าในพื้นที่เดียวกันได้ เพราะต้องแยกพิจารณาตามประเภทของการขออนุญาต จึงไม่สนับสนุนต่อการปฏิบัติตามเงื่อนไขในการใช้ระบบบวนเกษตร จะเห็นได้ว่าแม้พนักงานเจ้าหน้าที่ พยายามใช้กฎหมายแม่บทและกฎหมายที่มีอยู่ก็ไม่สามารถใช้ดุลพินิจกำหนดหลักเกณฑ์การเข้าใช้ประโยชน์ จากพื้นที่ป่าโดยระบบบวนเกษตรได้ อย่างไรก็ตาม จากการที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายแม่บทที่มีเนื้อหา เป็นการมองข้ามจุดดุลพินิจให้แก่ฝ่ายปกครองเพื่อใช้จัดทำระบบบวนเกษตรในพื้นที่ป่าเป็นการเฉพาะ จึงส่งผลทำให้ฝ่ายปกครองไม่มีอำนาจจัดทำระบบบวนเกษตรในพื้นที่ป่าได้ตามกฎหมาย กฎหมาย แม่บทที่ใช้บังคับอยู่ในปัจจุบันก็ไม่ได้ให้อำนาจดุลพินิจแก่ฝ่ายปกครองเพื่อใช้จัดทำระบบบวนเกษตรใน พื้นที่ป่าได้ จึงส่งผลทำให้ การจัดทำภารกิจของฝ่ายปกครองที่ต้องพิเคราะห์ถึงสถานการณ์เฉพาะเรื่อง จึงจะเกิดความเป็นธรรมเฉพาะกรณีอย่างรวดเร็ว เช่น การใช้ระบบบวนเกษตรนั้นไม่สามารถดำเนินการ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น หากประเทศไทยยังไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและยังคงมีการใช้ บังคับอยู่ซึ่งส่งผลทำให้เนื้อหากฎหมายแม่บททั้งสองฉบับดังกล่าวไม่สอดคล้องกับแนวความคิดทาง กฎหมายมหานคร คือ การใช้ดุลพินิจของฝ่ายปกครอง ส่งผลให้เกิดปัญหาการไม่มีกฎหมายที่ให้อำนาจ ดุลพินิจในการกำหนดหลักเกณฑ์การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบบวนเกษตร

5. ปัญหาเกี่ยวกับการขาดหน่วยงานกลางที่มีอำนาจในการจัดทำและดูแลการใช้ประโยชน์ จากพื้นที่ป่าโดยระบบบวนเกษตร

การกำหนดหน่วยงานกลางเพื่อจัดทำและดูแลการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบบวน เกษตรเป็นการเฉพาะจำเป็นต้องใช้ผู้ที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญทั้งในด้านวนศาสตร์เกษตรกรรม การ เลี้ยงสัตว์ และทางด้านสิ่งแวดล้อมเพื่อร่วมกันตัดสินใจเลือกใช้ระบบบวนเกษตรในพื้นที่ป่าที่มี ประสิทธิภาพและดำเนินการเพื่อให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรมซึ่งจะส่งผลให้ผู้ใช้ระบบบวนเกษตรได้รับ ผลประโยชน์สูงสุดจากการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560 ที่ได้บัญญัติไว้โดยขัดแจ้งถึงหน้าที่ของรัฐในการใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จาก ทรัพยากรธรรมชาติ โดยหน่วยงานของรัฐต้องร่วมมือและช่วยเหลือกันในการปฏิบัติหน้าที่เพื่อให้การ บริหารราชการแผ่นดิน การจัดทำบริการสาธารณสุข และการใช้จ่ายเงินงบประมาณมีประสิทธิภาพ สูงสุด การใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบบวนเกษตรซึ่งเป็นรูปแบบการจัดการป่าอย่างยั่งยืนถือ เป็นภารกิจของรัฐที่สำคัญประการหนึ่ง

จากการศึกษา พบว่า ประเทศไทยไม่มีกฎหมายแม่บทที่บัญญัติให้หน่วยงานกลางของรัฐ รับผิดชอบในการจัดทำและดูแลการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบบวนเกษตรเป็นการเฉพาะ ส่งผล ทำให้ประเทศไทยยังไม่มีหน่วยงานกลางที่มีอำนาจตามกฎหมายในการจัดทำระบบบวนเกษตรเมื่อ พิจารณากฎหมายแม่บทที่มีเนื้อหาใกล้เคียงได้แก่ พระราชบัญญัติปรับรุกระยะทวี ทบ. พ.ศ. 2545 พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 และพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 พบว่า กรม ป่าไม้ซึ่งเป็นหน่วยงานตามกฎหมายมีภารกิจและอำนาจหน้าที่ประจำนั้นมีความหลากหลายทั้งในการ ดำเนินคดีทางกฎหมายเกี่ยวกับทรัพยากรป่าไม้ การส่งเสริมการปลูกป่า รวมถึงการอนุญาตให้ใช้ ประโยชน์ในพื้นที่ป่า การตัดสินใจเกี่ยวกับการอนุรักษ์ จัดการ และใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าทุก ประเภทซึ่งเป็นอำนาจดัดสินใจดำเนินการของกรมป่าไม้โดยขาดความรู้ความเชี่ยวชาญและเทคโนโลยีของ หน่วยงานภาครัฐส่วนอื่นที่มีความสำคัญต่อการจัดทำและดูแลการใช้ระบบเกษตรคือ เกษตรกรรม ปศุสัตว์ และด้านสิ่งแวดล้อมอย่างการบูรณะการ การจัดทำและดูแลการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่า

ทั้งหมดโดยกำหนดให้เป็นการกิจของกรมป่าไม้แต่เพียงหน่วยงานเดียวจึงเป็นอุปสรรคต่อการจัดทำและใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าโดยระบบวนเกษตรที่มีประสิทธิภาพ ในการใช้ประโยชน์พื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ได้บัญญัติให้การอนุญาตให้ใช้ประโยชน์ ต้องได้รับความเห็นชอบจากคณะกรรมการพิจารณาการใช้ประโยชน์ในเขตป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งเป็นข้าราชการระดับปลัดกระทรวง อธิบดีกรม และตัวแทนของหน่วยงานระดับกระทรวง ซึ่งต้องรับผิดชอบการกิจกรรมของหน่วยงานประจำอยู่แล้ว การจัดประชุมเพื่อพิจารณากำหนดมาตรการหรือเงื่อนไขในการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติทั้งประเภทนั้นมีรายละเอียดที่ต้องใช้ระยะเวลาเวลานานในการดำเนินการ ซึ่งไม่ทันต่อสภาวะการณ์ความเสื่อมทรุดของพื้นที่ป่า รวมทั้งการทำเกษตรกรรมที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ทั้งจากปัจจัยภายนอกและภัยธรรมชาติโดยเฉพาะราคาพืชผลเกษตรกรรม การตัดสินใจของคณะกรรมการในระดับชาติย่อมไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและชุมชนได้ตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน แม้จะได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการระดับจังหวัด แต่ก็มีได้มีอำนาจในการตัดสินใจอนุญาตและกำหนดมาตรการหรือเงื่อนไขในการใช้ประโยชน์แต่อย่างใด

จากการที่ประเทศไทยไม่มีกฎหมายแบนทับบัญญัติให้หน่วยงานกลางที่มีอำนาจในการจัดทำและดูแลการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบวนเกษตรเป็นการเฉพาะ จึงส่งผลทำให้ประเทศไทยไม่มีหน่วยงานที่มีอำนาจตามกฎหมายในการพิทักษ์รักษาสิ่งแวดล้อม โดยการจัดทำและใช้ระบบวนเกษตรอย่างยั่งยืน อึกทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับระบบวนเกษตรตามกฎหมายที่มีอยู่ในปัจจุบันคือ สำนักจัดการป่าชุมชนกีယังคงไม่มีอำนาจหน้าที่ที่ชัดเจนและขาดการบูรณาการกับหน่วยงานหรือภาคส่วนอื่น ๆ อย่างทั่วถึง เนื่องจากไม่มีกฎหมายบัญญัติให้ต้องดำเนินการ ดังนั้น หากประเทศไทยยังไม่มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและยังคงมีการใช้บังคับอยู่ยังส่งผลให้การขาดหน่วยงานกลางที่มีอำนาจในการจัดทำและดูแลการใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าโดยระบบวนเกษตรเป็นการเฉพาะดังกล่าวไม่สอดคล้องกับแนวความคิดทางกฎหมายมาชัน ได้แก่ แนวความคิดเรื่องการกิจของรัฐส่งผลให้เกิดปัญหาทางกฎหมายในเรื่องการขาดหน่วยงานกลางเพื่อจัดทำและดูแลการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบวนเกษตร

6.2 ข้อเสนอแนะ

ผู้วัยจัยขอเสนอแนวทางแก้ไขปัญหาที่เกี่ยวข้องกับระบบวนเกษตรในพื้นที่ป่าของประเทศไทยขึ้นเป็นการเฉพาะ โดยมีบทบัญญัติเรื่องลิขิตและหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบวนเกษตร มีกระบวนการกรองซึ่งประชาชนและชุมชนมีส่วนร่วม รวมทั้งมีหน่วยงานกลางที่มีอำนาจคุ้มครองในการจัดทำและดูแลการใช้ระบบวนเกษตรให้มีประสิทธิภาพอย่างยั่งยืน โดยการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 มีรายละเอียด ดังนี้

1. การแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 4 พระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 โดยใช้ข้อความ

“ป่า หมายความว่า ที่ดินขนาดไม่น้อยกว่า 0.005 ตารางกิโลเมตรที่มีเนื้อที่ตั้งสูงกว่า 5 เมตร ปกคลุมไม่น้อยกว่าร้อยละสิบของพื้นที่ หรือที่ดินซึ่งมีเนื้อที่ตั้งที่มีศักยภาพจะเป็นไปตามหลักเกณฑ์ข้างต้น แต่ไม่หมายความรวมถึง ที่ดินซึ่งส่วนใหญ่ใช้ประโยชน์เพื่อการเกษตรหรือเป็นพื้นที่เมือง ทั้งนี้ ที่ดินนั้นจะต้องได้รับการสำรวจจากพนักงานเจ้าหน้าที่แล้ว”

“วนเกษตร หมายความว่าการใช้ประโยชน์ที่ดินในพื้นที่ป่าโดยการปลูกไม้ยืนต้น การเกษตรกรรม และการเลี้ยงสัตว์หรือปศุสัตว์อย่างยั่งยืนซึ่งได้รับอนุญาตตามกฎหมายนี้”

“หลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน หมายความว่า การพัฒนาที่ต้องคำนึงถึงความเป็นองค์รวมของทุก ๆ ด้านอย่างสมดุล บนพื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติ ภูมิปัญญาและวัฒนธรรมไทยด้วยการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกกลุ่ม ด้วยความเอื้ออาทรเคารพซึ่งกันและกันเพื่อความสามารถในการพึ่งตนเอง และมีคุณภาพชีวิตที่ดีอย่างเท่าเทียม”

2. การแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 54/1 ในพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 โดยใช้ข้อความดังนี้

“บุคคลและชุมชนมีสิทธิได้รับอนุญาตให้เข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าโดยระบบวนเกษตร กระบวนการในการขออนุญาตให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎหมายนี้

ผู้ได้รับอนุญาตมีสิทธิครอบครองที่ดิน สิทธิในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร และหน้าที่ในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามที่กำหนดไว้ในการอนุญาตที่สอดคล้องกับหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยมีระยะเวลาที่ได้อนุญาตคราวละไม่น้อยกว่า 5 ปีแต่ไม่เกิน 30 ปี ผลผลิตหรือประโยชน์ที่เกิดจากการระบบวนเกษตรให้ตกเป็นของผู้ได้รับอนุญาตและในกรณีของไม้ยืนต้นให้ถือว่าเป็นการได้รับอนุญาตให้ทำไม้เพื่อการใช้สอยในครัวเรือนหรือชุมชนตามกฎหมายนี้แล้ว”

3. การแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 54/2 ของพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 ด้วยข้อความ

“ในการจัดทำวนเกษตรตามกฎหมายนี้ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ต่อประเทศชาติและประชาชนโดยส่วนรวมในด้านเศรษฐกิจ สังคม ความมั่นคง และการพัฒนาประเทศอย่างแท้จริงนั้นมีความจำเป็นและไม่อาจหลีกเลี่ยงไปใช้พื้นที่อื่นได้ และพื้นที่นั้นได้มีมติคณะรัฐมนตรีห้ามหรือจำกัดการใช้ประโยชน์ให้เสื่อมเรื่องต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อให้ความเห็นชอบ หากคณะรัฐมนตรีเห็นชอบให้ถือเป็นการยกเว้น มติคณะรัฐมนตรีเดิมที่มีข้อกำหนดห้ามให้ใช้ประโยชน์

การกำหนดชนิดประเภทปริมาณของพื้นที่เกษตรกรรมการปลูกไม้ยืนต้นการเลี้ยงสัตว์ตลอดจนปฏิบัติการในการอนุรักษ์เพื่อจัดทำระบบวนเกษตรในพื้นที่ป่าให้เป็นไปตามแผน พนักงานเจ้าหน้าที่ ต้องใช้คุณพินิจโดยคำนึงถึงความสอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติวิธีชีวิตของชุมชนท้องถิ่น และการรู้และรักษาทรัพยากรธรรมชาติอย่างมีประสิทธิภาพตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน”

4. การแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 54/3 ของพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484โดยใช้ข้อความ

“ให้คณะกรรมการควบคุมและรักษาป่าสงวนแห่งชาติประจำจังหวัดตามพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 ประกอบไปด้วยผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธานกรรมการ อัยการจังหวัด ผู้อำนวยการสำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัด เกษตรและสหกรณ์จังหวัด เจ้าพนักงานที่ดินจังหวัด ปฏิรูปที่ดินจังหวัด ปลัดจังหวัด ผู้บังคับการตำรวจนครบาลจังหวัด นายกองค์การบริหารส่วนจังหวัด ผู้แทนเทศบาลแห่งท้องที่ที่พื้นที่ป่าหรือป่าสงวนแห่งชาตินั้นตั้งอยู่จำนวน 1 คน และผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลแห่งท้องที่ที่พื้นที่ป่าหรือป่าสงวนแห่งชาตินั้นตั้งอยู่จำนวน 3 คน เป็นกรรมการ

ในจังหวัดใดมีพื้นที่ซึ่งอยู่ในอำนาจของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พิเศษให้มีผู้แทนของกรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่า และพันธุ์พิเศษเป็นกรรมการเพิ่มขึ้นอีก 1 คนและในจังหวัดใดมีพื้นที่

ซึ่งอยู่ในอำนาจหน้าที่ของกรมทรัพยากรทางทะเลและชายฝั่งให้มีผู้แทนกรมทรัพยากร ทางทะเลและชายฝั่งเป็นกรรมการเพิ่มอีก 1 คน

ให้ผู้อำนวยการสำนักจัดการทรัพยากรป่าไม้แห่งท้องที่ที่พื้นที่ป่าหรือป่าสงวนแห่งชาติ นั้น ตั้งอยู่ หรือผู้ที่อธิบดีมอบหมาย เป็นกรรมการและเลขานุการ

หลักเกณฑ์และวิธีการคัดเลือกผู้แทนเทศบาลและผู้แทนองค์การบริหารส่วนตำบลตามวรรค หนึ่งให้เป็นไปตามระเบียบที่คณะกรรมการรัฐมนตรีกำหนด

ให้คณะกรรมการมีอำนาจหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (1) พิจารณาคำขออนุญาตให้ใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าและป่าสงวนแห่งชาติโดยระบบบวนเกษตรตามกฎหมาย
 - (2) กำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ เสื่อนไช ปฏิบัติการ สิทธิประโยชน์ และการให้ความช่วยเหลือด้านการผลิต การปฏิบัติการ และการจำหน่ายผลผลิตที่เกี่ยวข้องกับการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบบวนเกษตรให้เกิดผลสำเร็จเป็นรูปธรรมและสอดคล้องกับนโยบายด้านอื่น ๆ
 - (3) ติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการจัดทำระบบบวนเกษตรในพื้นที่ป่าต่อกรมป่าไม้เพื่อใช้ในการปรับปรุงแก้ไขการใช้ระบบบวนเกษตรให้มีประสิทธิภาพต่อไป
 - (4) แต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อพิจารณาหรือปฏิบัติการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่มอบหมาย
 - (5) ปฏิบัติการอื่นใดตามที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัตินี้หรือดำเนินอื่นตามที่กรมป่าไม้มอบหมาย”
5. การแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 16 จัตวาในพระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ พ.ศ. 2507 โดยใช้ข้อความ ดังนี้

“บุคคลและชุมชนมีสิทธิได้รับอนุญาตให้เข้าใช้ประโยชน์ในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติโดยระบบบวนเกษตรให้นำบทบัญญัติเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากพื้นที่ป่าโดยระบบบวนเกษตรตามพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช 2484 มาบังคับใช้โดยอนุโลม”

ขั้นตอนการทำวิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิต (ปริญญาเอก)

